Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

A CSALÁDOKKAL VÉGZETT SZOCIÁLIS MUNKA RENDSZERSZINTŰ MEGKÖZELÍTÉSE

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 ÉS A VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 AZONOSÍTÓSZÁMÚ,
SZOCIÁLIS HUMÁN ERŐFORRÁS FEJLESZTÉS
KIEMELT PROJEKT

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

BEVEZETÉS

A TOVÁBBKÉPZÉS CÉLJA

- Célja
- a társadalmi-demográfiai változásokra reagáló,
  - innovatív elemeket tartalmazó továbbképzések kialakítása és biztosítása,
  - a területen dolgozó szakemberek továbbképzése,
  - a szolgáltatásnyújtás folyamatainak eredményesebbé tétele,
  - a dolgozók megtartása, a pályaelhagyás csökkentése és a területen dolgozók elismertségének növelése.
- További cél a szociális és kapcsolódó szakmák közötti együttműködés kialakítása, erősítése, fejlesztése a továbbképzések biztosítása és lebonyolítása által.

BEMUTATKOZÁS, A TOVÁBBKÉPZÉS INDÍTÁSA

- Bemutatkozás, tapasztalatok, motiváció, elvárások
  - név
  - foglalkozási terület
  - klienskör
  - feladatok
  - gyakorlati tapasztalatok
  - előzetes ismeretek
  - a témához kapcsolódó nézetek
  - a továbbképzéssel kapcsolatos motiváció
  - a továbbképzéssel kapcsolatos elvárások

CSOPORTSZABÁLYOK

- Titoktartás
- Kommunikáció: egyes szám első személy, tisztelet
- Részvétel: aktivitás, önkéntesség
- Időkeretek: a nap kezdése, zárása, szünetek
- Technikai kérdések: mobiltelefon-használat, stb.

A TOVÁBBKÉPZÉS TELJESÍTÉSÉNEK FELTÉTELEI

- záróteszt teljesítése
- hiányzásra vonatkozó előírások

A TOVÁBBKÉPZÉS ÜTEMEZÉSE

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

ELSŐ NAP

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A családokkal végzett munka

A saját család működésének ismerete, önismerete

A SAJÁT CSALÁD MŰKÖDÉSÉNEK ISMERETE, ÖNISMERET – SAJÁT FELTÉRKÉPEZÉS

Értékek		Normák (típusai)	Szokások
barátság becsület, korrektség befolyásosság belső harmónia biztonság boldogság bátorság, merészség béke bölcsesség egészség elismertség emberségesség	kihívás kreativitás kíváncsiság közösség megbízhatóság mások megsegítése nyitottság népszerűség növekedés, fejlődés optimizmus önállóság őszinteség	jog (jogi norma) erkölcs politikai normák vallási normák szakmai szabályok illem (illemszabályok) nyelv (nyelvi norma)	Családi- születés, házasság, temetés Ünnepi szokások- Egyéb Jó szokásaink

A SAJÁT CSALÁD MŰKÖDÉSÉNEK ISMERETE, ÖNISMERET

- CSALÁDI ÉLETFORMÁK SOKFÉLESÉGE
- EGYÉNI ÉLETEK HOMOGENITÁSA
- ÉLETTARTAM HOSSZABBODÁSA
- CSALÁDI MŰKÖDÉS VÁLTOZÉKONYSÁGA – A TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOK HATÁSAI

A SAJÁT CSALÁD MŰKÖDÉSÉSÉNEK ISMERETE, ÖNISMERET

A családi funkciókban hangsúlyeltolódások következtek be,

bonyolultabbak a családi kapcsolatrendszerek,

a fejlődésnek és a változásokhoz való alkalmazkodásnak megnövekedtek a kockázatai.

SAJÁT CSALÁD MŰKÖDÉSÉSÉNEK ISMERETE, ÖNISMERET

- „A modern társadalmak egyre sokrétűbben és egyre áttekinthetetlenebbül határozzák meg a családok életét, miközben egyre inkább a tagokon, családjuk kommunikációs rendszerén múlik, hogy kapcsolatukat milyen érvényességű szabályok szerint alakítják.” (Somlai, 1986)

SAJÁT CSALÁD MŰKÖDÉSÉSÉNEK ISMERETE, ÖNISMERET

- Mindezek érvényesülnek a családokkal foglalkozók életében is, segítő szakemberként való működésükre hatással van saját értékválasztásuk, identitásuk és kultúrájuk.
- A kultúra fogalma viszont felöleli az átvett mintákat, az értékeket, normákat, viselkedésformákat, nyelvhasználatot, tevékenységet és a kapcsolatrendszert.

SAJÁT CSALÁD MŰKÖDÉSÉSÉNEK ISMERETE, ÖNISMERET

- A kultúra magába foglalja az adott társadalom, vagy kisebb csoport, család tapasztalatait, szimbólumokat és eljárásokat, viselkedésmintákat, az értékek olyan halmazát, ami generációról generációra átadódik.
- A szokások, értékek átvétele nem csak abban segíthet, hogy bizonyos helyzetekben hogyan viselkedjünk, milyen kulturális mintákat kövessünk, hanem általában is eligazítanak a világban és biztonságot adnak.

SAJÁT CSALÁD MŰKÖDÉSÉSÉNEK ISMERETE, ÖNISMERET

- A szakember számára a saját kultúra összetevőinek ismerete éppoly fontos, mint azon családok kultúrájának megismerése és elfogadása, akikkel munkavégzése során találkozik.

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A család értékei, funkciói, családi szerepek, szocializiáció

CSALÁDI SZERKEZET

- Nukleáris családnak hívjuk a feleségből, férjből (vagy egyikükből) és az eltartott, még közös háztartásban élő gyerekekből álló csoportot.
- A kiterjesztett család, több generációból, nagyszülőkből, vagy más rokonnal való együtt élőkből áll

CSALÁDI SZEREPEK

Szülő – testvér- nagyszülő

Ezek az alapszerepek minden kultúrában megtalálhatók, a szerepekhez fűződő elvárásokat az adott társadalom norma és értékrendje határozza meg. Megfigyelhetjük a szereptartalmak módosulását is.

A társadalmi elvárások is módosíthatják a szereptartalmakat, legalábbis részben. Napjainkban sokkal több fiatal apával találkozunk, aki a kisgyerek mellett teljes értékű gondozói szerepet tölt be, esetleg ő lesz az, aki gyesen marad.

Változó családmodellek nyomán kevésbé élesek a szerephatárok, hosszabb lehet az egyik szerepből a másikba való átmenet.

A családról való leválás megkésettsége a szülői szerep időbeli kitolódását jelenti.

A családtagok egymáshoz való viszonya is alakítja a szerep tartalmat. Az idősebb testvértől esetleg többet várnak el a szülők, mint a legkisebbtől, a nagyszülővé válástól megváltozik a viszonya a felnőtt gyereké hez is

A CSALÁD FUNKCIÓI

A család működésének megismeréséhez ismerni szükséges azt is, hogy a család milyen funkciókat lát el a társadalomban és milyeneket a családtagok életében.

- Reprodukciós,
- Gazdasági,
- Társadalmi státusz meghatározó,
- Feszültségoldó és érzelmi szükségletek kielégítésére törekvő
- Feszültségoldó,
- Támogató,
- Társadalmi kontroll,
- Gondoskodó,
- Szocializációs,nevelő,

A SZOCIALIZÁCIÓS FUNKCIÓ FONTOSSÁGA

- Felkészíti a társadalomba való beilleszkedésre,
- Mintát kínál a családi szerepek betöltésére
- Közvetíti a társadalmi normákat és
- Átadja a kultúrát, szokásokat, hagyományokat.
- A szocializáció kétirányú tanulási folyamat: az embert érő hatások és az erre való reakciók sorozata

SZOCIALIZÁCIÓ - NYELV

A szocializáció magában foglalja a beszéd és a nem verbális kommunikációs megnyilvánulási formák megtanulását is, a társas érintkezés, az együttműködés alapjait.
A nyelvi szocializációt meghatározza a kultúra, vagyis a beszéd megtanulása a gyerekkel közvetlen kapcsolatban lévő személyek és a kulturális környezet közvetlen összefüggései határozzák meg.
A nyelvhasználati hátrány, lemaradások összefüggést mutatnak a személyiségfejlődéssel, a társas kapcsolatok alakulásával is. Bernstein (Bernstein,1975) kutatásai és tanulmányai rámutattak a nyelvhasználat és a kultúra kölcsönhatásaira.
A különböző társadalmi csoportok nyelvhasználatára, nyelvi változatok leírására Bernstein bevezette a korlátozott kód és a kidolgozott kód fogalmát. Míg az előbb jellemzője a szegényes szókincs, a rövid, egyszerű mondatok használata, az utóbbiakat változatos, ok-okozati összefüggéseket jobban feltáró nyelvhasználat, érthetőbb kommunikáció jellemzi.
Az iskolai teljesítmény és az otthonról hozott nyelvhasználat között összefüggés van, a kidolgozott kódot használók jobban teljesítenek, míg a mások lemaradnak. A nyelvi hátrányokat a segítő szakember sem hagyhatja figyelmen kívül: fokozott figyelemmel kell törekednie a tiszta kommunikációra.

A CSALÁDI FUNKCIÓK – CSALÁDI JÓLLÉTET MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

- „A családi jóllét meghatározása figyelembe veszi a család sajátos jellemzőit és körülményeit. Ennek megfelelően a családi jóllét attól függ, hogy a családtagokra milyen mértékben jellemzőek az alábbiak:
- Szeretet – egymás iránt, felém
- Szerepek – nevelésben, házimunkában.
- Kommunikáció - egymással
- Részvétel – erőforrások előteremetésében
- Védelem – sérülékeny családtagok (gyermek, idős)
- Ütköző felület – család/társadalmi hatások között
- Felkészítés – a negatív társadalmi tapasztalatokkal szemben
- Összetartozás – kölcsönös támasz, gondoskodás
- Reziliencia – egyéni és családi szinten a megpróbáltatás idején.”

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A családi élet minőségét meghatározó tényezők

Milyen a jó segítő?

A CSALÁDI ÉLET MINŐSÉGÉT MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

Objektív keret:

- társadalmi, gazdasági jellemzők
- demográfiai mutatók
- lakókörnyezet, lakás minősége
- szolgáltatók, intézmények elérhetősége.
- támogató kapcsolatok (barát, rokon, szomszéd)

Az életmód megmutatja, hogy hogyan használja az objektív kereteket.
(tevékenységek, tapasztalatok, értékek, normák)

A CSALÁDI ÉLET MINŐSÉGÉT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A család életét jelentősen megváltoztathatják:

- családon belül bekövetkezett várható és kiszámítható események és a
- nem vártak, mint például egy baleset, vagy betegség.

Számos életesemény, ami feszültséget, stresszt okoz és veszélyeztetheti akár a korábban már elért életszínvonalat.

Az egészségi állapot a biológiai adottságoktól, egészségmagatartástól és az életmódtól is függ, mint ahogy néhány betegség kockázata is.

AZ ÉLETMINŐSÉG ÉS A CSALÁDI ÖSSZETARTOZÁS ÉLMÉNYÉNEK ÖSSZEFÜGGÉSEI

- A társadalmi gazdasági helyzet, a családok objektív életkörülményei és a családok működőképessége között nem lineáris az összefüggés, a kihívásokra közel sem azonos intenzitással és eredményességgel tudnak reagálni a családok.
- A környezeti tényezőkből eredő kockázatok és hátrányok, különösen ha halmozódnak, hátráltatják a gyerek, vagy gyerekek fejlődését, hatással vannak a családi élet minőségére is.

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A családokkal való munka motivációs háttere, előnyei, nehézségei

MIK LEHETNEK A SEGÍTŐ SZEREPBE VALÓ KERÜLÉS ÚTJAI - MOTIVÁCIÓI?

- Altruizmus
- Rivalizáció- túlszárnyalás
- Azonosulás – mintakövetés
- Tapasztalásból eredően
- Segítés vágya
- Véletlen szerep
- Motívumai elsődlegesen: segítőkészség, segíteni akarás.
- Családokkal való munka

NEHÉZSÉG OKAI – SZAKMAI DILEMMÁK

- Beavatkozás
- Értékelés
- Kontroll
- Autonómia
- Elköteleződés

A JÓ GYAKORLAT KRITÉRIUMAI

- Innovatív elemeket tartalmaz.
- Bevált és tapasztalatok által igazolt az eredményesség.
- Ellenőrizni és értékelni lehet az eredményességét.

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A segítő szerepe és helye a családban

Milyen a jó segítő?

A SEGÍTŐ KAPCSOLAT

A segítő kapcsolat keretei – a családi rendszer egészére vonatkozik a kapcsolat.
A segítséget kérő családtaggal kialakított professzionális kapcsolat célja:

- az erőforrások felhasználása
- a motiváció megtalálása
- pozitív érzelmek mozgósítása
- stresszhelyzet, életkrízis túlhaladása
- életfeladathoz, életkörülményekhez való alkalmazkodás.
- Egyenrangú, felelős, aktív kapcsolat, amely egy folyamat benne szakaszokkal.

AZ ERŐFORRÁSOKRA FÓKUSZÁLÓ SZEREP SAJÁTOSSÁGAI

- Együttműködés és partneri kapcsolat,
- a család működésének, szerveződésének elismerése,
- a részvétel támogatása,
- a változás, a jövő lehetőségeinek pozitív értelmezése, a család erőforrásaira rámutatás,
- a lehetséges stratégiák közös megbeszélése,
- a család elképzeléseit szem előtt tartva a célok megfogalmazása,
- a megvalósítás realitáskontrolljának elvégzése,
- az elérhetőség biztosítása mindkét részről és kölcsönös tájékoztatás a megvalósítási folyamatról,
- a megvalósítás értékelő elemzésének közös elvégzése.

SEGÍTŐ KAPCSOLAT ALAPJAI

- Empátia
- Elfogadás
- Kongruencia – hitelesség

- Az alkalmazott kommunikációs készségek:
- aktív hallgatás
- értő figyelem,
- összefoglalás
- visszatükrözés és
- fókuszálás.

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A segítő kapcsolat értelmezése a családokkal végzett munkában

A SEGÍTŐ KAPCSOLAT

- „Segítő kapcsolaton olyan kapcsolatot értek, amelyben legalább az egyik résztvevőnek szándékában áll elősegíteni a másik növekedését, fejlődését, érettebbé válását, zavartalanabb működését és az élet nehézségeivel való megbirkózását.”
- Carl Rogers – Valakivé válni

A SEGÍTÉS

- Tudatos és szándékos,
- A másik pozitív változásának elősegítését jelenti,
- Egyáltalán nem jelenti a másik helyett való cselekvést.
- A segítő attitűdje személyközpontú, bizalomra építő és érzelmileg megalapozott.

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

MÁSODIK NAP

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A családközpontúság, mint filozófia. A családközpontú szemlélet és gyakorlat elterjedésének háttere

A RENDSZERSZEMLÉLETRŐL

- A családközpontú megközelítés elméleti alapját a rendszerszemlélet képezi.
- rendszerszemlélet ismeretelméleti alapjai
- valamint a szemléletmód kialakulásának hátteréről
- A családterápia elméletalkotói átvitték e gondolatmenetet és ismeretelméleti megközelítést a családra, mint rendszerre, melyet olyan homeosztatikus mechanizmusnak tekintettek, amely állandóan ügyel arra, hogy zavarok után újra visszaállítsa az egyensúlyt (Böse és Schiepek 1989)

A REND, MINT RENDSZER – SZINERGETIKA

- A szinergetika (Hermann Haken) az együtthatás tana, mely a struktúrák önszerveződés általi spontán kialakulásával foglalkozik.
- A családokkal folytatott munka szempontjából ez az elméleti háttér jelenti a családi rendszerek szerveződésének lehetőségét, és az azon való változtatás lehetőségét is.
- Az apró szervezeti egységek és azok között fennálló kapcsolatok összessége adja meg a családi dinamikát.

A REND, MINT RENDSZER BIOLÓGIAI ÉS SZOCIOLÓGIAI ELMÉLETEK A RENDSZERELMÉLETBEN

- A jelenségek közötti kapcsolatok állnak a figyelem középpontjában (Böse és Schiepek 1989).
- A rendszereket rendezett struktúrákkal és folyamatokkal leírhatónak tekintik (rendszertörvények jellemzik), melyben a rend növekedése csak nyílt rendszerekben lehetséges.
- Határai meghatározzák az értelmezési keretét, és lehetséges kapcsolódási pontjait.

AZ ÖKOLÓGIAI MODELL

- A rendszerek szerveződési szintjei
- Az egyén életét természetes életközegeiben szemlélő irányzat,
- az ökológiai megközelítés az élőhelyek egyedeinek és csoportjainak környezettel való kapcsolati mintázatát vizsgálja
- A fejlődés csak a teljes társas-társadalmi környezet figyelembevételével érthető meg.
- A társadalmi hatásoknak különböző szintjei vannak, a mindennapi rutinoktól az intézményeken keresztül a kultúra által hangsúlyozott nézetekig.
- Ezek a szintek rendszereket alkotnak négy rendszerszint: a mikro-, a mezo-, az exo- és a makrorendszereket.

A MIKROSZINT

- A **mikrorendszer** a legelemibb ökológiai szint, az egyén életét közvetlenül befolyásoló tapasztalatok világa.
- A fizikai környezetet és azokat a társas mintákat foglalja magában, melyekben a mindennapi rutinok zajlanak, tehát az egyén közösségi kapcsolatait.
- Ez a pszichológiai szint, az interakciók és a kölcsönösen aktivált szerepek világa, a konkrét és a személyes élményeké.
- Ezeket a tapasztalatokat nagymértékben befolyásolják a gyereket körülvevő emberek és csoportok sajátosságai, mint például a szülők pszichológiai jellemzői, nevelési elképzelései, a gyerek kortársak között elfoglalt pozíciói, illetve a körükben eltöltött idő mennyisége is.

A MEZOSZINT

- A **mezorendszer** a mikrorendszer elemeinek kapcsolati hálója.

- Elemei lehetnek egymással:
- Kompatibilisek vagy
- nagyon eltérőek.

- A fejlődő egyén közvetlen társas és fizikai környezetében lezajló kölcsönhatásait egy szélesebb társadalmi környezet befolyásolja.

EXO-SZINT

- Az **exo-rendszer** azokat az intézményeket és a hatóerők azon együttesét jelenti, amelyek a mindennapi életet és a fejlődést közvetett módon befolyásolják.
- Ilyenek például a szülők munkahelye, az önkormányzat, a település jellege és a helyi társadalom, a tömegkommunikáció, az oktatás és nevelés társadalmi intézményei, a felnőtt életpályák lehetséges választéka stb.
- Ezek lehetnek a gyerek fejlődése szempontjából segítő vagy hátráltató tényezők.

MAKROSZINT

- A **makrorendszer** a kultúra uralkodó nézeteinek és hiedelmeinek összessége.
- A makrorendszer a világ működésére vonatkozó, történetileg meghatározott meggyőződések és elképzelések programozott készlete, az emberekre, szerepekre és magára a társadalomra vonatkozó alapvető előfeltevések és sztenderdek.
- A gyerek társadalomban betöltött szerepét és ez által a fejlődését is nagymértékben meghatározza kultúrájának felfogása a gyerekkorról, a gyereknevelésről, az iskolai évekről és a lehetséges jövőre vonatkozó elképzelésektől.

A CSALÁDTERÁPIA TÖRTÉNELMI FEJLŐDÉSE- A CSALÁDKÖZPONTÚ SZEMLÉLET PROFESSZIONÁLIS SZINTŰ ELTERJEDÉSE

- 50-es évek Egyesült Államok keleti partvidék
- Pszichiátriai betegekkel való munka
- A tehetetlenség - innovatív módszerek kipróbálása
- A családkutatás látványos sikerei aztán megadták a jóváhagyást a terápiás technikák és iskolák létrejöttének.
- Érdeklődésük különösen a generációk közötti leválási folyamatokra koncentrált.
- Ebben a család szerepe, szülők viselkedése-
- Figyelem a családok felé- az interakcióra, a kapcsolatokra, átlépve az egyén központú pszichoterápiát.

Azonban még jó ideig a linerális-kauzális összefüggésekben gondolkodtak (megbetegítő anya vagy megbetegítő család). Ettől a későbbiekben eltávolodott a családterápia.

MEGFIGYELÉS

- A családi kapcsolatok jelentőségét a betegségek kialakulásában és fenntartásában kiemeli az a megfigyelés, amely szerint a kórházban tünetmentessé vált betegek otthonukban visszaestek, illetve a családon belüli tünetváltás, vagyis a tünethordozó meggyógyul, de a másik családtag megbetegszik.

CSALÁDTERÁPIA

- A családterápia a „nagy” pszichoterápiás irányzatok (pszichoanalízis, viselkedésterápia, személyközpontú terápia) felbukkanását követően jókora késéssel érkezett meg a pszichoterápiák elméletébe és gyakorlatába (a pszichoanalízis kidolgozása után fél évszázaddal).
- A családterápiás iskolákat összeki maga a rendszerszemlélet mint gondolati kontextus
- Magyarországon az 1970-as években, a szociálpszichiátria fellendülésének idején jelent meg a családterápia (Buda Béla írásaiban, illetve egy-egy pszichiátriai osztályon).

MAGYARORSZÁGI TERJEDÉSE (KOMLÓSI PIROSKA ALAPJÁN)

- • 1960-as évek: gyermekterápiák (György J.)
- • 1970-es: Pszichoanalízis, csoportterápiák (Pszichoterápiás Hétvégék)
- • 1980. Magyar Pszichiátriai Társaság
- • 1983-ban alakult meg a hazai munkacsoport a Magyar Pszichiátriai Társaságon belül – ez később az önálló, s ma már több száz tagot számláló Magyar Családterápiás Egyesületté vált.
- • 1988-91. Hugh Jenkins kiképző Londonból Magyarországon
- • 1989. Magyar Családterápiás Egyesület megalakulása (közel 1000 tag)
- • 1995. Kiképző programok indulása Pszichiátrián, Nevelési Tanácsadókban, addiktológiában.
- • 2005 körül párterápiás magánpraxisok terjedése
- • 2015. Nemzetközi viszonylatban elsőként családterapeuta képzés egyetemi szinten (Semmelweis Egyetem)
- • A családterápia 2016. január 1-től a Család és gyermekjóléti központok szolgáltatásának része

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

Alapelvek a családközpontú szemléletben

-

A család, mint rendszer jellemzői

CSALÁD, MINT RENDSZER

- A rendszer egymással kölcsönös kapcsolatban lévő részeknek egésszé váló bármilyen rendeződése vagy kombinációja. A család is speciális rendszer, amelynek megvan a maga fejlődéstörténete, határai, hierarchikus viszonyai, és belső szabályok jellemzik.

A CSALÁD, MINT RENDSZER JELLEMZŐI

- Környezetéből határok választják le a családot
- Minden rendszer része egy tágabb rendszernek.
- Alrendszerekből áll
- Nonszummativitás: a rendszer egésze több mint a részek összessége.
- Lineáris okság helyett cirkuláris okság: egy tényező egyszerre ok és okozat is lehet.
- Kommunikáció:nem lehet nem kommunikálni.
- A család, mint rendszer szabályszerűségek szerint működik.
- Redundancia elv: a család nem sokféleségben működik, hanem ismétlődő viselkedési mintákkal.
- Ekvifinalitás: ugyanazon végeredményhez különböző utakon is el lehet jutni.
- Homeosztázis: az állandóságra, kiszámíthatóságra való törekvés a célja.
- Morfogenezis: a családnak az a képessége, hogy működésmódját a külső-belső tényezők hatására változtatni tudja.

A CSALÁDI ÉLETFORMÁK SOKFÉLESÉGE

- A család emberek egy közössége, vagy több közösség kapcsolata, ahol a tagok között leszármazotti kapcsolat van, házasság vagy örökbefogadás.

- Hagyományos családmodell
- Egyszülős családok
- Mozaik család
- Család azonos nemű szülőkkel

- A családban jellemző:
- állandó kölcsönhatás
- folyamatos dinamika működik
- az ok és okozati tényezők összemosódnak,
- viselkedés, interakció újabb reakciót vált ki.

- Így a családok életében megfigyelhető az ok-okozati összefüggések cirkularitása, körkörös dinamikája.

Stressz

- A stressz a szervezet egy természetes reakciója azokra a külső környezeti, vagy belső testi jelzésekre, melyek kimozdítják a szervezetet az egyensúlyi állapotából. Az egyensúlyi állapot visszaállítása érdekében a válaszreakció aktiválódik: „Harcolj vagy Menekülj” és különböző módokon próbálunk megküzdeni a stresszel.
- **Megküzdési módok** két lehetséges és elterjedt csoportosítása:
- **érzelemközpontú** és **problémafókuszú** valamint
- elkerülő és megközelítő stratégia.

STRESSZ FAJTÁI

- A jó stressz, vagyis az **eustressz** azt jelenti, hogy megoldhatónak, leküzdhetőnek érzünk egy problémát, a stresszes esemény hatására jelentkező érzések és testi tünetek nem gátolnak bennünket, hanem erősítő hatásúak, a teljesítmény növekedését szolgálják.
- A rossz stressz a **distressz**, bejósolhatatlan, fenyegető helyzetben jelentkezik, és ártalmas, kellemetlen, teljesítménygátló hatása van.

A STRESSZ MEGÉLÉSE

- Függ az egyéni stressz érzékenység
- Kevésbé tekinthető helyzet specifikusnak,
- Az életesemények stressz keltő hatása
- Veszélyessé tud válni.
- A distressz tartósságának jelei
- Stressz betegségei.

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

Erőforrások, krízisek, változások, fejlődés

A családok jellegzetességeinek ismerete

- Minden családnál egyedi a családi szocializáció szintje, minősége, melyhez kapcsolódnak a családi élet során kialakult krízisek, a családi történetek, a titkok, a tabuk, a szokások, hiedelmek, stb. Ezek összessége adja minden család egyedi jellegét.
- *A család rendszerszemlélete* szerint a család dinamikusan változó egység, amely egészként szemlélve mindig több, mint a családtagok összessége. A család külső határokkal különül el környezetétől, elemi érdeke, hogy kapcsolatban álljon a külvilággal, de képesnek kell lennie képviselni különállóságát, integritását is, ugyanakkor rendelkezik belső határokkal, amelyek alrendszereit választják el egymástól.
- Határok, kapcsolat a külvilággal.
- Törekvés az egyensúlyi állapot fenntartására.

A CSALÁD MŰKÖDÉSBELI JELLEMZŐI

- A család működésére mindig az e*gyensúlyi állapotra (homeosztázis)* törekszik, amelyben a családi normák, szabályok adják az állandóságot, de az új körülményekhez való alkalmazkodás, a változás lehetőségét is.
- A szabályokat meghatározzák az előző generációktól „örökölt” értékek és hiedelmek. Ezek ismétlődő interakciókban és viselkedésmintákban nyilvánulhatnak meg. (pl.: vasárnapi ebédnél megjelenő szabályok, tanuláshoz kapcsolódó viszony stb.)
- A külső és belső körülményekhez való alkalmazkodás során változnak a szabályok és a normák, az új egyensúly kialakulását válsághelyzet előzi meg, ill. kíséri.
- A családi krízisek egy része váratlan, kiszámíthatatlan eseményekből fakad (pl. betegség, munkahely elvesztése, baleset),
- A krízisek más része a családi élet normális velejárójaként a családi életciklus-változásokkal jár együtt.

A CSALÁDOK MŰKÖDÉSBELI JELLEMZŐK

- A modern pszichológia a családot rendszerként szemléli, ahol az egyes tagok állandó kölcsönhatásban állnak egymással.

- Valamennyi családtag része az egésznek, a családnak, ugyanakkor a család egésze többet jelent, mint az egyes családtagok összessége.
- A család tagjainak érzelmei, viselkedése, tulajdonságai alakítják egymást, új viselkedések, tulajdonságok is kialakulnak.
- A rendszerszemléletben az egész több, mint részek összessége. Nagyon fontos jellemzője a családnak az állandó kölcsönhatás. A tagok hatnak és visszahatnak egymásra, folyamatos dinamika működik a családban, az ok és okozati tényezők összemosódnak, hiszen minden egyes viselkedés, interakció újabb reakciót vált ki.
- Így a családok életében megfigyelhető az ok-okozati összefüggések cirkularitása, körkörös dinamikája.

A CSALÁDOKAT ÉRŐ STRESSZOROK

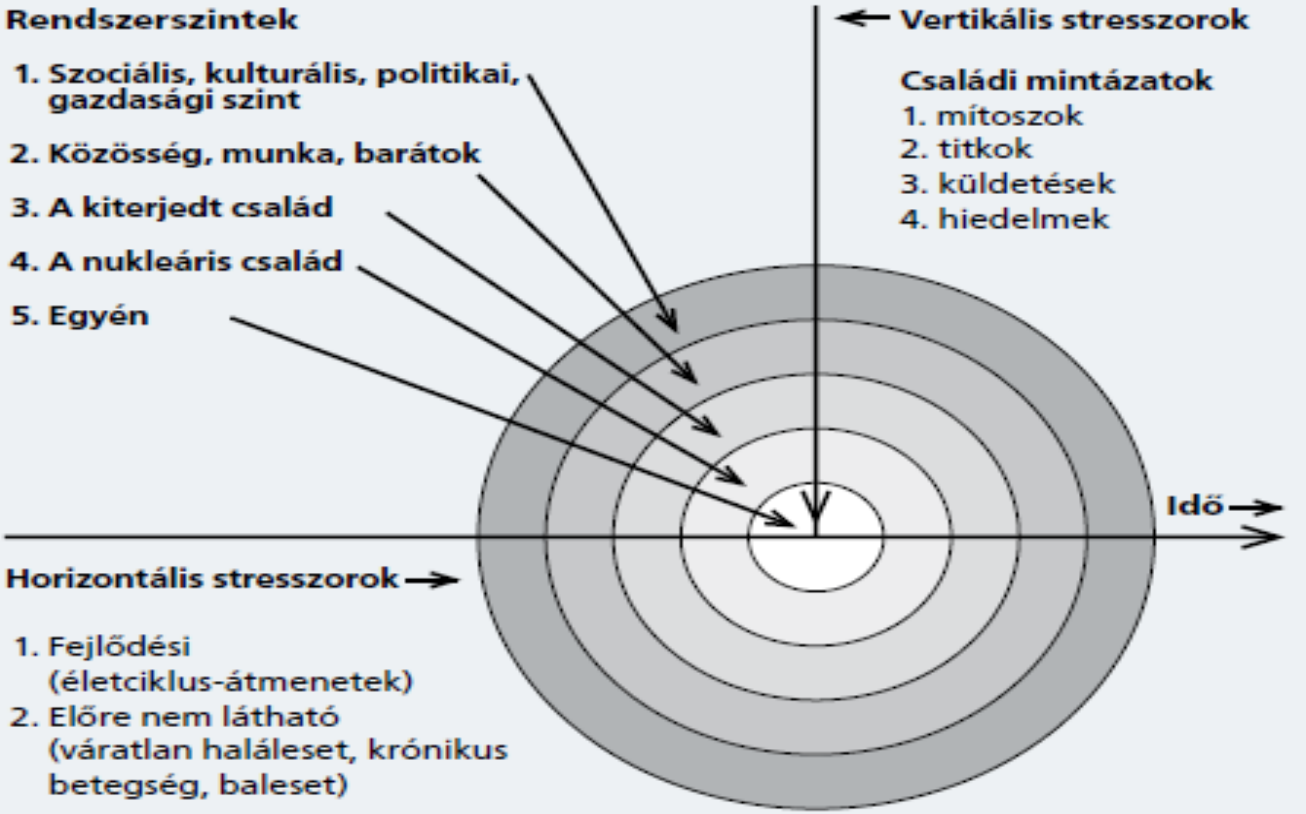

2.4. ábra Carter és McGoldrick elképzelése a családokat érő stresszorokról

Forrás: Goldenberger és Goldenberger, 2008, I. kötet, 45. old.

KÖRNYEZETI RIZIKÓ – KÖZVETLEN HATÁS

- Szülők pszichiátriai problémái
- Házastársi konfliktusok
- Válás és újraházasodás
- Stresszteli életesemények
- Szülő elvesztése
- Negatív szülői attitűdök
- Gyerekek szükségleteit nem figyelembe vevő szülői bánásmód
- Durva vagy elhanyagoló szülői viselkedés

KÖRNYEZETI RIZIKÓ – TÁVOLI HATÁS

- Szegénység
- Egyszülős családi struktúra
- Alacsony szülői képzettség
- Nagy háztartás (négy vagy több gyermek, illetve sok generáció együtt)

KÖRNYEZETI RIZIKÓ – TÁGABB SZINTEN

- Intézményes veszélyeztetettség
- Szegénység
- Politikai befolyás
- Háború
- Árvaság természeti katasztrófa miatt stb.

CSALÁDI HÁTTÉR MÉRÉSE

- Különböző egyedi indikátorok mint a **foglalkozás;** indikátor-kombinációk mint, az **iskolai végzettség és foglalkozás;** és egy sor interakciós jellemző mint az **intellektuális érdeklődés, tanulási lehetőségek biztosítása, otthoni légkör** mentén szerveződik.

REZILIENCIA

- Gyerekek, akik jelentős kockázati faktorokkal terhelt környezetben éltek, és ennek ellenére nem várt módon megfelelő fejlődést mutattak
- Gyerekek, akik jelentős aktuális stressz alatt mutattak jó fejlődési kimeneteket
- Sikeres felépülést mutattak egy megrázó gyermekkori traumából, mint pl. háború vagy természeti katasztrófák átélése

VÉDŐFAKTOROK - EGYÉNI VÉDŐFAKTOROK KOCKÁZATI CSOPORTOKNÁL

- Temperamentum különbségek: „könnyű” temperamentum: éberség, válaszkészség, szociabilitás, könnyű megnyugtathatóság
- Fejlődési ütem: a „jól” fejlődő gyermek, jó ütemben zajló személyiségfejlődési folyamat
- IQ szint – egyéni eltérések
- Teljesítmény orientáció - speciális érdeklődés, motiváció
- Jó problémamegoldó készség
- Jó kommunikációs készség
- Szociális kompetencia: pozitív énkép, önsegítő készségek, önállóság, megfelelő viselkedésszabályozás, impulzivitáskontroll, belső kontroll, reflektív funkció, segítségkérésre való képesség

KÖRNYEZETI VÉDŐFAKTOROK

- „Kis” család: veszélyeztetett csoportok esetében a 4-nél kevesebb gyermek a családban
- Anya iskolázottsága és kompetens szülőség:alapvető szocio-ökonómiai változó.
- A biztonságos kötődés az elsődleges gondozóval – normális esetben anyai kötődés biztonsága

  Ha az elsődleges gondozóval sérül vagy hiányzik a kapcsolat, más kötődésre alkalmas helyettesítő gondozó jelenléte (pl. nagyszülők, nevelők, örökbefogadók stb.)
- Jó kortárskapcsolatok
- Intézményi szinten kapott segítség (támogató nevelők, tanárok, jó iskolai élmények)

VÉDŐFAKTOROK FAJTÁI

tényező	rizikó	HATÁSA A KOMPETENCIÁRA
PROTEKTÍV	MAGAS/ALACSONY	VÉD ÉS EMELI A
PrORTEKTÍV-STABILIZÁLÓ	MEGNÖVEKEDETT	STABILTÁS
PROTEKTÍV FELNAGYÍTÓ	?	MAGAS
PROTETKTÍ REAKTÍV	ALACSONY	POZITÍV

ALKALMAZKODÁS FOLYAMATA

- krízis a családban → egyensúlyhiány és zavar
- változás a család szerkezetében, interakcióiban
- alkalmazkodás → leküzdik a nehézségeket, megerősítik a képességeiket és megváltoztatják céljaikat/jelentésüket

- Ha a folyamatok sikertelenek: család sérülékenysége, krízis folyamatossá válik, megoldatlan életfeladatok!

CSALÁDI KOCKÁZATI FAKTOROK - VERTIKÁLIS

Vertikális kockázat: folyamatos/állandó „magas-rizikójú” körülmények

- *Státusz faktorok*
- szegénység
- etnikai kisebbségi hovatartozás
- krónikus betegség
- megsérült családi struktúra

- *Interakcionális családi folyamatok*
- alacsony szintű kommunikáció
- konfliktusok
- családi erőszak
- addikciók

CSALÁDI KOCKÁZATI FAKTOROK – HORIZONTÁLIS KOCKÁZATOK

- hirtelen, időben specifikusan bekövetkező hatások a családi interakciós folyamatokra
- Traumatikus esemény vagy súlyos nehézség (pl. elsődleges gondozó halála, háború)
- Fizikai és vagy mentális jóllét kihívásai
- Gazdasági nehézségek
- Család-munka-magánélet egyensúly problémái
- Háború, terrorizmus stb.

HATÉKONY CSALÁDI MEGKÜZDÉSI MÓDOK

- A folyamatos stressz-faktorok (pl. krónikus betegség) szükségleteinek kiegyensúlyozása más családi szükségletekkel
- Tiszta családi határok fenntartása
- Kompetens kommunikáció kifejlesztése
- A helyzetek pozitív értelmezése
- Családi rugalmasság fenntartása
- A család, mint egység élményének fenntartása
- Aktív megküzdő erőfeszítések megtétele
- Szociális integráció megtartása
- Szakemberekkel való együttműködő kapcsolat kialakítása

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A családközpontú szemlélet és gyakorlat keretei alapjaiban meghatározó elvek tudatosítása

LEGFONTOSABB FOGALOM RENDSZEREK ÁTTEKINTÉSE

- Problémás viselkedés- vagyis „Tünet”
- A család életciklusai is változást jelentenek
- A hatalom kérdése fontos
- Titkok
- A család önazonossága
- Hiedelmek
- Mitoszok
- Forgatókönyv
- Kettős kötés
- Alrendszerek
- Határok

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

HARMADIK NAP

- A család rendszerszemlélete az egyénekkel és a családokkal való munkában több szempontból fontos.
- Egyrészt fontos ismerni a családok jellegzetességeit, a családi szocializáció fontosságát, másrészt a családi élet során kialakuló krízisekét.
- Fontos tudni, hogy egyes életszakaszokban mi kerül előtérbe, mi válik fontossá, milyen erőket kell mozgósítani.

A CSALÁD STRUKTURÁLIS JELLEMZŐI

Alrendszerek:

- -házastársi alrendszer
- szülői alrendszer
- gyermeki alrendszer

A határok rugalmassága adja a rendszer belső biztonságát, hiszen a határ megszabja, kinek hol a helye, egyszerre elválaszt és összeköt, és biztosítja az átjárhatóságot.

Egyensúly veszélyeztetés esetén reakció:

- Határ merevvé válik
- A határ túlzottan nyitottá válik

OPTIMÁLISAN MŰKÖDŐ CSALÁD JELLEMZŐI

- A család akkor működik jól ha:

- az egyén testi, lelki és szellemi jólléte biztosított

- a lehetőségekből mindenki az igényeinek megfelelően részesül, az alapcélok, alapszükségletek kielégülnek (érzelmi igények, hatalom befolyás igénye, cél, értelem igénye, remény és életörömöt ad, idő tér lojalitás)

- A jól működő család feltételei:

- vannak hierarchikus különbségek

- a gyermekeknek, fiataloknak lehetősége van egy-egy terület irányítására

- tiszta, belátható, de rugalmas szabályok vannak

- a konfliktusok megoldhatóak

- a krízisek túlélhetőek.

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A családi rendszerek változásai – életciklus modellek

EGYÉNI ÉLETCIKLUSOK

- A „ciklus” fogalma az egyéni életnek arra a kettős tendenciájára utal, hogy miközben önmagát, mint a tapasztalás koherens mintáját szüntelenül lekerekíteni igyekszik, egyszersmind kapcsolóelemet is alkot a nemzedékek láncolatában, amelyből, és amelynek erőt és gyengeséget kölcsönöz.
- Ebben a kölcsönhatásban sarkalatos szerepet játszanak az egymást követő szakaszok mindegyikében gyökerező konfliktusok és az új szakaszokkal felbukkanó válságok is.

- Az elmélet leghangsúlyosabb részei: az emberi lehetőségek kibontakozásának tétele valamint e fejlődés játéktere.

ÉLETCIKLUSOK ÉS SZOCIÁLIS KRÍZISEK

Életkorok	Pszichoszociális válságok	Pozitív erő	A jelentős kapcsolatok tengelye
Csecsemőkor	Alapvető bizalom vagy bizalmatlanság	Remény	Anyai személy
Kisgyermekkor	Autonómia vagy szégyen és kétely	Akarat	Szülők
A játék kora	Kezdeményezés vagy bűntudat	Szándék	Család
Iskoláskor	Teljesítmény vagy csökkentértékűség	Kompetencia	Szomszédság, iskola
Serdülőkor	Identitás vagy konfúzió	Hűség	Kortárscsoportok és idegenek, vezetői modellek
Fiatal felnőttkor	Intimitás vagy izoláció	Szeretet	Társak a barátságban, szexben versengésben és együttműködésben
Felnőttkor	Generativitás vagy stagnálás	Gondoskodás	Munkamegosztás és közös háztartás
Időskor	Integritás vagy kétségbeesés	Bölcsesség	Emberiség, saját fajtám

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A családi életciklus modellek

ÉLETCIKLUSOK- JAY HALEY

- családi életciklus fogalmának bevezetője volt J. Haley , hogy a folyamatos időpontjai értelmezési keretet kapjanak:

1. Az udvarlás periódusa
2. A házasság korai szakasza
3. Az első gyermek születése, és a vele való törődés időszaka
4. A házasság középső szakasza – a gyermekek iskoláskora
5. A gyermekek „kirepülése a fészekből”
6. A nyugdíjaskor és öregkor
7. A halál és a veszteségek korszaka

KRÍZIS AZ ÉLETCIKLUSOKBAN

- **Watzlawick** szerint a családi életciklusban két ponton jönnek létre rendszerint krízisek:
- - az egyik szakaszból a másikba való átlépés tagadásakor
- - a következő szakaszba való továbblépés elmaradásakor

HILL ÉS ROGERS SZAKASZAI

- A család önmegújításán alapszanak és azon, hogy a család fontosabb eseményei megváltoztatják annak egész interakciós és érzelmi rendszerét. Ezek a szakaszok a következők:
- Újonnan házasodott pár, gyermek nélkül.
- Csecsemős család
- Kisgyermekes család (2,5 - 6 éves korig)
- Család iskoláskorú gyermekkel (6- 12 éves korig)
- Család serdülő korú gyermekkel
- A felnövekedett gyermeket kibocsátó család
- Magukra maradt, még aktív szülők családja
- Inaktív öreg házaspár családja

DUVALL- FÉLE SZAKASZOK

szakasz	feladat	
1. Házaspár	Egymás iránti elköteleződés	→ szülői szerepek kialakítása
2. gyermeket vállaló család	szülői szerepek kialakítása	→ a gyermek személyiségének elfogadása
3. Óvodás korú gyermek	a gyermek személyének elfogadása	→ a gyermek bevezetése a közösségi életbe
4. Iskoláskorú gyermek	a gyermek bevezetése a közösségi életbe	→ a pubertás
5. Tizenévesek	pubertás	→ függetlenségi törekvés
6. A fiatalok útra bocsátása	függetlenségi törekvés	→ a gyerek független felnőtt szerepének az elfogadása
7. Középkorú szülők	a gyerek független felnőtt szerepének az	elfogadása → elengedés – újra egymásra találás

FEJLŐDÉSI SZAKASZOKBELI JELLEGEZETSÉG

- Amikor a család átjut egy fejlődési fázison, a rendszeren belüli viszonyokat újra kell tárgyalni,
- ennek elmaradása szabályszerűen problémákat okoz.
- A fejlődési folyamatban jól elkülöníthető szakaszok vannak,
- mindig újabb és újabb megoldandó feladatokat hoznak magukkal.

SEGÍTSÉG A KRÍZISNÉL

- Igazi krízis akkor keletkezik, ha a család nem tudja funkcióit rugalmasan működtetni.
- A rugalmas működés feltétele az egyén nagyfokú stabilitása, jellemzi és alkalmasak az életciklus – váltásokkal együtt járó szerepváltásokra is.
- A társadalmi szerveződések története során a normatív krízisekkel való megküzdést az átmeneti rítusok segítették és segítik mai napig. Ennek vannak formalizált és kevésbé formalizált verziói. Formalizált lehet a keresztelő, esküvő, ballagás stb. Nem szigorúan formalizált pl.: legény-leánybúcsú, gólyatábor, stb.

A CSALÁDKÖZPONTÚ SEGÍTÉS LEGFŐBB CÉLJA

- Átmeneti rítusok
- A krízis megoldásának kimenetelét meghatározó tényező
- Minden kultúra részei
- Elfogadja a változás szükségszerűségét
-
- A különböző kultúrákban különböző formában jelennek meg, de vannak közös pontok:*korábbi státusztól, szerepektől, kapcsolati rendszerektől való megfosztás* – Veszteségérzéssel jár!
-
- Küszöb fázis:
- korábbi státusztól megfosztott, de az új még nem elérhető
- Itt veszély lehet, hogy a biztonságért akár alacsonyabb státuszba kerülhet.
- erőforrás ilyenkor a „beavatást” végző személyekbe vetett bizalom illetve a felsőbb erőbe vetett hit.
- az individualizmus korában ez még nagyobb veszély, gyakrabban marad magára, kevesebb a hit nyújtotta támasz

- Reinkorporáció fázis:
- új szerep, megváltozott identitás
- a közösségnek is nagy erőforrás

- **A családközpontú segítés legfőbb célja, hogy a krízisen átsegítsük a családot!**

A JÓL MŰKÖDŐ CSALÁD JELLEMZŐI

- A család a feladatát akkor képes betölteni, ha egészségesen működik, ami Virginia Satir szerint ez akkor áll fenn, ha:
- a kommunikáció nyílt
- az érzelmeket kifejezik
- támaszt nyújtanak egymásnak
- az együttélés szabályai világosak, rugalmasak, megbeszélhetők és követhetők
- a családtagoknak egymással és a külvilággal bizalomteli kapcsolatuk van
- önértékelésük, elégedettségük magas
- külső és belső határaik rugalmasak.

- **Ezeknek a kritériumoknak „elég jól” kell megfelelni!**

KRIZIS IDEJÉN MEGOLDÁST JELENTHETNEK

- A család megszűri a külvilágból érkező információkat, véd a nyomasztó hírdömpinggel szemben.
- Útmutatást, gyakorlati, konkrét segítséget nyújt a problémák megoldásához
- Az identitás forrása, a világról kialakuló egyéni elképzelések, életfilozófiák kimunkálásának és átadásának helye
- színtere a pihenésnek, a regenerálódásnak, az érzelmi teherbírás fokozásának

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A családközpontú gyakorlat. A családközpontú szemlélet érvényesítése az esetkezelés során, a családok változásának kísérése

A CSALÁDKÖZPONTÚ MUNKA, MINT ERŐFORRÁS

- A „ család megbirkózási képessége” az alapvető erőforrása a családokkal végzett munka gyakorlatának.
- A család változásai: külső és belső hatások nyomán, a családi életciklus során a család a szerkezetében is változik.
- Ennek köszönhetően új normákat és szabályokat teremt annak érdekében, hogy létrejöjjön egy újegyensúlyi állapot.
- A családokkal végzett munka módszertanára jellemző a szakember fokozott aktivitása a segítői folyamatkezelésében.
- **A családokkal végzett munka a család erőforrásainak felhasználása alapján ér el változást a rendszer működésében, ezért feladata az erőforrások feltárása, keresése.**

A SZEMÉLYISÉG ERŐFORRÁSAI LEHETNEK

- Társas kapcsolatok, mint család, barátok stb;
- Közös élmények szerzése;
- Szabadidő kellemes, aktív eltöltése
- Új célok keresése;
- Énkép jobb megismerése, önismeret mélyítése;
- Egy jó könyv olvasása;

A kliensre kell bízni, számára mi jelent erőforrást, hogy a későbbi célok a meglévő erőforrásokhoz igazodjanak.

EGYÜTTMŰKÖDŐ ÉS KONFLIKTUS KEZELÉSI STRATÉGIÁK ALKALMAZÁSA A CSALÁDBAN

- Az együttműködő stratégia két eltérő logikájú mégis egymást feltételező pilléren nyugszik.
- A szinergián és a bizalmon.
- Szinergia: logikai játék, eltérő érdekű, de egymásra utalt felek, vajon képesek-e megtalálni erőforrásaiknak azt a kombinációját, amely maximális összhangot eredményez?
- Bizalom: a bizalom a magatartási dimenzióban gyökerező pillér: az együttműködő felek mennyire bíznak abban, hogy a megteremtett többletérték elosztása során jól (jobban) járnak?
-

MILYEN MÓDON TEREMTHETÜNK BIZALMAT

- 1. Megbízom benne, mert bebizonyította, hogy méltó a bizalomra
- 2. Megbízom benne, mert racionálisan belátom, hogy bizalmi alapú együttműködéssel mindketten jobban járunk.
- 3. Tiszteletben tartott intézmények garantálják az elosztást. (törvény, szabály..)

AZ ESETKEZELÉS, MINT KONFLIKTUS

- Az esetkezelés során a feladatunk leggyakrabban különböző konfliktusok feloldása, megoldása, leküzdése.
- A konfliktus természetesen sokféle és sokirányú lehet.
- Létrejöhet személy-személy között, személy és intézmény között, intézmény és intézmény között és számos más módon is.

KONFLIKTUS

- Konfliktusról akkor beszélünk, ha két vagy több egymásra utalt fél, eltérő célokat követve, eltérő érdekek (értékek) mentén keres megoldást.
- Az egymásrautaltság oka: kölcsönösen kontrollálunk olyasmit, ami a másik félnek fontos és hasznos és ezt egymástól szeretnénk megkapni.
- Konfliktusban az egymásra utalt felek mellérendelt viszonyban vannak erőviszonyuk többé-kevésbé kiegyensúlyozott (azaz nem kényszeríthetik egymást hatalmi eszközzel), így a kölcsönös függésben is van választásunk. Mondhatunk nemet, választhatunk mást.

STRATÉGIÁK A SZEMÉLYKÖZI KONFLIKTUSNÁL

versengő

kompromisszum

együttműködő

elkerülő

alkalmazkodás

A KÖZÖS CÉL MEGFOGALMAZÁSA – A VÁLTOZÁS ELSŐ LÉPCSŐFOKA

- A családokkal végzett munka egyik legfontosabb feladata, hogy a családdal együtt, egy közös célt fogalmazzunk meg.

- A segítő feladata, hogy a közös cél megalkotása során minden szempontot vegyen figyelembe, és minden szereplő elmondhassa a szándékát.

A KÖZÖS CÉL KIALAKÍTÁSÁNÁL FIGYELEMMEL LENNI:

- Az alábbi gyakorlati dolgokra ügyeljünk a közös cél megfogalmazása során:
- - minden családtag megkérdezése
- Olyan cél megfogalmazása, ami mindenkinek elfogadható
- Óvatos, de reális visszajelzés
- Hiszen közös célok nélkül nem lehet hatékony közös munkát sem végezni.

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

NEGYEDIK NAP

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A családokkal való kapcsolat szakmai készségei

A PROFESSZIONÁLIS SZAKMAI KÉPZETTSÉG FELTÉTELEI

- Megfelelő önismeret - képzés – továbbképzés – szakmai reflexió – szupervízió
- Szakmai érték középpontjában: pozitív emberkép, szakmai etikai kódex.

A HATÉKONY KOMMUNIKÁCIÓ ALAPKÉSZSÉGEI:

- A **kommunikációs gátak elkerülése** és az elfogadás kifejezése szavakkal is.
- Gordon közléssorompóknak hívja azokat a beszédfordulatokat, amelyek minősítést, fenyegetést, faggató kérdéseket, sürgetést, türelmetlenséget, hibáztatást fejeznek ki.
- Ezek védekezést, bűntudatot váltanak ki. Frusztrációt jelentenek és a meg-nem értettséget közvetítik. Ezekre gyakori reakció a hallgatás, sértettség és védekezés, vagy harag és dacreakció és elutasítás.

A HATÉKONY KOMMUNIKÁCIÓ ALAPKÉSZSÉGEI:

- **Az aktív hallgatás** kezdete az odafordulás, nyitott testtartás, szemkontaktus felvétele és a nyugodt várakozás. A nonverbális jelzések fontossága.

- **Az értő figyelem** lényege, hogy az érzések visszatükrözésével is kifejeződjön az, hogy megértettük, megfejtettük, mit jelent a másik üzenete.
- Feltétele az, hogy valóban meg akarjuk hallgatni a tőlünk független másik ember megközelítését, képesek vagyunk elfogadni, felismerni, megnevezni az érzéseit és ezt visszatükrözni.
- A meghallgató saját gondolatai és érzései átmenetileg háttérbe kerülnek.
- Lehetőséget adni a másiknak kiegészítésre, korrigálásra és a beszélgetés továbbvitelére. Az együttérzés, az érzések visszatükrözésének fontossága.

A HATÉKONY KOMMUNIKÁCIÓ ALAPKÉSZSÉGEI:

- **A visszatükrözés** célja, hogy tudatosítsa a magatartásformát, értelmezze, hogy a viselkedése, magatartása hogyan hat másokra és ezzel lehetőséget kapjon ezek megváltoztatására.
- A pozitív visszajelzés növeli az önbizalmat, motivál, segíti a fejlődésre, változásra való nyitottságot
- A negatív visszajelzés is alkalmat ad a fejlődésre, jelzés arra, hogy az elrontott helyzetek javíthatók, iránymódosításra ad lehetőséget.
- **Valóban konstruktív** csak akkor lehet, ha konkrét viselkedésre irányul, nem általában fogalmaz és nem a személyt minősíti. Nem receptet, vagy konkrét tanácsot, esetleg visszajelzésbe rejtett utasítást fogalmaz meg, hanem használható információt ad és a megértést segíti.

A HATÉKONY KOMMUNIKÁCIÓ ALAPKÉSZSÉGEI:

- **A nem hibáztató konfrontáció** viselkedésmódosító közlés lehet egy “itt és most” szituációban. Bántó, zavaró, az együttműködést akadályozó viselkedést lehet vele megváltoztatni. Egyik eleme a konkrét viselkedés nem hibáztató leírása, a másik, hogy ez a viselkedés milyen érzést váltott ki és a harmadik a viselkedés konkrét következménye.

- Egy konkrét példa a késés lereagálására: “Amikor késve érkezik, attól félek, hogy kevés időnk marad a fontos dolgok megbeszélésére.” Egyik másik helyzet: “Dühös leszek, amikor a szavamba vág, a hirtelen indulattól nem tudom befejezni, amit elkezdtem.” A konfrontáció, vagyis egy konkrét helyzet következményeivel való szembesítés nem fenyegetés (amikor te úgy, akkor én..), hanem egy fontos eszköz a viselkedésmódosítás kiváltására.

A HATÉKONY KOMMUNIKÁCIÓ ALAPKÉSZSÉGEI:

- **Önfeltárás** és a segítő saját igényeinek közlése világosabbá teszi a helyzetet, előbbre viszi a beszélgetést. Hiteles és bizalomépítő.
- Az elkeseredés, vagy a tehetetlenség érzésének kimondásától sokan félnek, holott ez fordulatot is adhat a segítő kapcsolatnak.
- **Összefoglalás** lehetőséget ad arra, hogy világossá tegyük, jól értettünk e mindent, rendszerezi az elhangzottakat. Lehetőséget ad a másik gondolatainak újrarendezésére, kiegészítések megfogalmazására. Szakaszhatárt is jelezhet a beszélgetésben, vagy megalapozhatja a cselekvési sorrend felállítását, döntéseket.

A HATÉKONY KOMMUNIKÁCIÓ ALAPKÉSZSÉGEI:

- Szavak 7 %
- Hangszín és beszédtónus 23 %
- Arc és kifejező tekintet 35 %
- Testbeszéd, gesztusok, mozdulatok 35 %

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A családokkal bevonásának, a részvétel fokozásának szakmai készségei

FEJLESZTHETŐ KÉSZSÉGEK

- Bizalom- elköteleződés – partnerség
- Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy találkozhatunk a családok bevonásával kapcsolatos kihívásokkal is, távolmaradással, megszakadt kapcsolattal.
- Ennek a következő okai lehetnek:
- félelem a “beavatkozástól”, vagy korábbi rossz tapasztalat,
- hiányok az ellátásban, akadályok például a nagy távolság az ellátás elérésében,
- nyelvi, kulturális akadályok, kommunikációs zavarok.

FELOLDÁS SEGÍTŐ STRATÉGIÁK

- Ha
- újra kezdjük, “átkeretezzük” a kapcsolatot, valami “más” kezdeményezésével,
- ítéletmentesen, hibáztatás nélkül megfogalmazzuk, hogy mi nem működött,
- az erősségek, pozitívumok megtalálása.

EGAN MODELL

Egan szemléletének újdonsága - családokban, családtagokban meglévő erőforrásokra támaszkodva dolgozik a családdal a „képzett segítő”.

A szakember elsőként többnyire egy családtaggal kerül kapcsolatba, lényeges, hogy már a kezdeteknél is valóságos párbeszéd kialakítására törekedjen:

- a bizalmat erősítse és az ellenállást csökkentse,
- reflektív módon hallgassa meg a másikat minősítés és értékelés nélkül,
- az elfogadás kifejezése mellett fogadja el azt is, hogy kölcsönösen hatnak egymásra,
- legyen világos számára és ezt fogalmazza is meg, mondja is ki, hogy a változás közös munka és a megértés nem egyenlő a felelősség átvállalásával.
- Maga a modell folyamat jellegű, szakaszokkal és feladatokkal.

EGAN MODELL SZAKASZAI 1 – FELTÁRÁS

A jelenlegi állapot feltárása:

- mi zajlik most, mi a probléma
- felismerni az eddig kihasználatlan lehetőséget, az **erőforrásokat**
- feltárni, hogy mitől, milyen cselekedettől hogyan változhat a család helyzete
- észrevenni a kliens életadó erősségeit és a konstruktív változás legkisebb jelét.
- Megoldás aktív tervezése.

EGAN MODELL SZAKASZAI 2 - MEGÉRTÉS

- Feladat a támogatás és a reális célok kitűzése.
- **S**pecifikusak, **M**érhetőek, **A**kció-orientáltak, **R**eálisak, **T**ermizáltak - vagyis van időkeretük.

- A megközelítés módszerei és kérdései ehhez:
- milyen lehetőségeim vannak arra vonatkozóan, hogy megváltoztassam az életem,
- változási terv, vagyis mi az, amit a legjobban szeretnék, mi az, amire igazán szükségem van ennek eléréséhez,
- elköteleződés, vagyis mit teszek meg, mennyi energiát fektetek abba, hogy elérjem azt amit akarok, milyen változásokra van erőm, mi az, amire képes vagyok, amit akarok.

EGAN MODELL SZAKASZAI 3 –A CSELEKVÉS

- Az úton előrehaladás szakasza

Egan fontosnak tartja, hogy a szakember segítsen abban is, hogy a családhoz, személyhez legjobban illő stratégiát válasszák ki, természetesen közösen.

Megkülönböztet:

- személyre szabott stratégiákat,
- a lényegre törő stratégiákat,
- a józan és nagyon megfontoltan felépített stratégiákat és
- a kliens egyéniségével leginkább összhangban álló stratégiákat.

EGAN MODELL SZAKASZAI 3 –A CSELEKVÉS

Ebben a szakaszban segíteni kell a kliensnek abban, hogy:

- kialakuljon benne a végrehajtás szándéka,
- elkerülje a meggondolatlan tetteket,
- ne halogassa a cselekvést,
- felismerje a lehetséges akadályokat és hajtóerőket, amelyekkel a terve megvalósításakor találkozik,
- ösztönzőket és erőforrásokat találjon ahhoz, hogy kitartson elhatározása mellett,
- hogy tettekre összpontosító szerződéseket és megállapodásokat alakítson ki saját magával.

A KÉPZETT SEGÍTŐ MODELLJE (EGAN)

-

I. szakasz Jelenlegi állapot		II.szakasz A vágyott helyzet		III.szakasz Úton előre
történet		lehetőségek		lehetséges stratégiák
↕		↕		↕
új szempontok	↔	változási terv	↔	legjobb stratégiák
↕		↕		↕
jobbító hatás		elköteleződés		terv
↕		↕		↕

- Értékelés, előzetes feltevésektől mentesen
- Az eredmények összegzése inspirálja a további előrehaladást.
- A segítő, hogy lássa a „segítő nélküli boldogulást” is.

EGAN – A VÁLTOZÁS BEINDÍTÁSÁNAK BUKTATÓI

- A passzivitás,
- a tanult tehetetlenség,
- a bénító gondolatok,
- az ördögi körök,
- az entrópia, vagy
- a kliens vonakodik az első lépés megtételétől.

EGAN – A VÁLTOZÁS BEINDÍTÁSÁNAK BUKTATÓIN ÁTSEGÍTŐ LÉPÉSEK

- A szakmai kommunikációs készségek alkalmazása.
- Most mire van szükségük ahhoz, hogy elkerüljék a buktatókat?
- Mire van szükségük ahhoz, hogy kitartsanak a tervük mellett?
- „az emberek képesek ép lelkűek maradni, mindig újra felkelni, és növekedésnek indulni.

MINTACÍM SZERKESZTÉSE

A család, mint rendszer és a rendszerszemléleti modell alkalmazása

RENDSZERSZEMLÉLETŰ TUDÁS – MÓDSZERÉNEK ALKALMAZÁSA

- Hogy mutatja be magát a család, kit tekintenek családtagnak, melyik életciklusban vannak.
- Hogyan működik a család, milyen a családszerkezet, hol vannak és megtartottak e az alrendszerek határai, tisztázottak e a szerepelvárások, világosak e a szabályok.
- Milyen a kommmunikáció (direkt/indirekt, világos/ rejtett) illetve hogyan történik az érzelmek kifejezése.
- Milyen fontos információk hangzottak el, milyen konfliktusokat, problémákat említettek, milyen hátrányokkal, akadályokkal küzdenek
- Milyen erőforásokkal rendelkeznek és milyen külső forrásokkal lehet őket megtámogatni.
- Mindezek nyomán milyen sorrenben, hogyn építik fel közösen a változáshoz vezető lépéseket a családközpontú szemlélet jegyében.

RENDSZERSZEMLÉLETŰ TUDÁS – MÓDSZERÉNEK ALKALMAZÁSA

- Milyen fontos információk hangzottak el, milyen konfliktusokat, problémákat említettek, milyen hátrányokkal, akadályokkal küzdenek
- Milyen erőforásokkal rendelkeznek és milyen külső forrásokkal lehet őket megtámogatni.
- Mindezek nyomán milyen sorrenben, hogyan építik fel közösen a változáshoz vezető lépéseket a családközpontú szemlélet jegyében.

CSALÁDKÖZPONTÚSÁG ALKALMAZÁSI SZINTEREI:

- Családközpontú szülészet
- Koragyermekkori intervenció
- Biztos Kezdet Gyerekházak
- Intenzív családmegtartó szolgáltatások –
- Komplex beavatkozások együttes jelenléte
- A cél a család működőképességének megőrzése, sokféle koncentrált és összehangolt beavatkozás, szolgáltatás biztosításával, melyek egy részét a család otthonában nyújtják a szakemberek annak érdekében, hogy a gyerekek kiemelése megelőzhető legyen.

A CSALÁDKÖZPONTÚ MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ INTERVENCIÓBAN:

- A rendszerszemlélet biztosítja az alapot a családközpontú módszer megvalósításához, amikor az intervenció folyamatában a szakember
- figyelembe veszi a család környezetét és a család kulturális beágyazottságát,
- a családok meglévő készségeire fókuszál,
- a pozitívumokat és az erősségeket hozza előtérbe,
- támogatja a családi döntéshozatalt,
- segít felismerni a lehetőségeket, közvetit azokhoz való hozzáférésben,
- mindezzel együtt a családok erősítésén keresztül közelít a családi jóllét eléréséhez.

- A családorientált megközelítésben alapvető annak felismerése és elismerése, hogy a gyereknek családra van szüksége és ezért a családot egységnek tekintve szükséges megvalósítani az intervenciót, nem külön foglalkozva a gyerekkel és külön a szülővel, esetleg vele szembeállva, kritikusan, a gyerek családból való kiemelését kilátásba helyezve.
- Az elfogadás és együttműködés jellemzi ezt a speciális tudás és készségeket igénylő gyakorlatot, melyhez a továbbképzés a kezdeti lépéseket kínálja.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE